

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi **Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi** asosida chop etiladi. Jurnal **Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan.** UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QISH SAVODXONLIGI

Kudratova Aziza

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali dotsenti

<https://orcid.org/0009-0006-5001-9238>

azizaqudratova1981@gmail.com

Xamidova Diyora

Sharaf Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti tayanch doktoranti

orcid 0009-0002-0769-2399

diyora1021192@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligini rivojlantirish muammosi PIRLS xalqaro tadqiqoti mezonlari va O'zbekiston o'quvchilarining PIRLS-2021 natijalari asosida tahlil qilingan. Tadqiqotda PIRLSning o'qish savodxonligini baholashga doir ikki asosiy o'qish maqsadi hamda o'qib tushunishning to'rtta kognitiv jarayoni – aniq berilgan ma'lumotni topish va ajratib olish, oddiy xulosalar chiqarish, g'oya va ma'lumotlarni talqin qilish hamda integratsiyalash, mazmun va matn elementlarini baholash jarayonlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda reproduktiv o'qishdan produktiv va tanqidiy o'qishga o'tish, axborotli matnlar bilan ishlash, xulosa chiqarish, talqin qilish va matn asosida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'qish savodxonligi, PIRLS, PIRLS-2021, xalqaro baholash, o'qib tushunish, kognitiv jarayonlar, matn bilan ishlash, xulosa chiqarish, talqin qilish, integratsiyalash, tanqidiy o'qish, funksional savodxonlik.

ЧИТАТЕЛЬСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В данной статье анализируется проблема развития навыков чтения в начальном образовании на основе критериев международного исследования PIRLS и результатов опроса учащихся Узбекистана в рамках исследования PIRLS-2021. Исследование охватывает две основные цели PIRLS по оценке навыков чтения и четыре когнитивных процесса понимания прочитанного: поиск и извлечение конкретной информации, формулирование простых выводов, интерпретация и интеграция идей и информации, а также оценка содержания и элементов текста. Результаты исследования указывают на необходимость перехода от репродуктивного чтения к продуктивному и критическому чтению в начальном образовании, работе с информативными текстами, формулированию выводов, интерпретации и развитию навыков самостоятельного мышления на основе текста.

Ключевые слова: начальное образование, навыки чтения, PIRLS, PIRLS-2021, международная оценка, понимание прочитанного, когнитивные процессы, работа с текстом, вывод, интерпретация, интеграция, критическое чтение, функциональная грамотность.

READING LITERACY IN PRIMARY EDUCATION

Abstrakt. *This article analyzes the development of reading skills in primary education based on the criteria of the international PIRLS study and the results of a survey of students in Uzbekistan conducted as part of PIRLS-2021. The study addresses the two main PIRLS objectives for assessing reading skills and the four cognitive processes of reading comprehension: locating and retrieving specific information, making simple inferences, interpreting and integrating ideas and information, and evaluating the content and elements of the text. The study results indicate a need to shift from reproductive reading to productive and critical reading in primary education, emphasizing work with informational texts, drawing inferences, interpreting information, and developing independent thinking skills based on the text.*

Keywords: *primary education, reading skills, PIRLS, PIRLS-2021, international assessment, reading comprehension, cognitive processes, working with text, inference, interpretation, integration, critical reading, functional literacy.*

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning o'qish savodxonligini shakllantirish ta'lim sifatini belgilovchi muhim omillardan biridir. O'qish savodxonligi zamonaviy ta'lim jarayonida faqat matnni to'g'ri va ravon o'qish ko'nikmasi bilan cheklanmay, o'qilgan axborotni tushunish, undan zarur ma'lumotlarni ajratib olish, xulosa chiqarish, turli ma'lumotlarni o'zaro bog'lash, matn mazmunini talqin qilish hamda o'qilgan axborotga nisbatan baholovchi va tanqidiy munosabat bildirishni ham qamrab oladi. Shu jihatdan o'qish savodxonligini rivojlantirish boshlang'ich ta'limning muhim pedagogik vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Bugungi kunda o'quvchilarning o'qish savodxonligini xalqaro miqyosda baholashda IEA – Ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi tomonidan tashkil etiladigan PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) xalqaro tadqiqoti muhim manbalardan biri hisoblanadi. PIRLS tadqiqoti 2001-yildan boshlab muntazam ravishda o'tkazib kelinib, asosan boshlang'ich ta'limning to'rtinchi sinf o'quvchilarining matnni o'qish va tushunish darajasini baholashga yo'naltirilgan. Tadqiqotning 2021-yilgi sikli PIRLSning beshinchi sikli bo'lib, unda qariyb 400 ming nafar o'quvchining ma'lumotlari o'rganilgan.

PIRLS tadqiqotining o'ziga xos jihati shundaki, unda o'quvchining matnni o'qish tezligi yoki reproduktiv tarzda mazmunni qayta aytib berishi emas, balki o'qilgan matndan mazmun hosil qilishi, axborotni topishi, xulosa chiqarishi, turli g'oya va ma'lumotlarni bog'lashi, matn mazmunini talqin qilishi hamda matn va uning elementlarini baholay olishi kabi kognitiv jarayonlari baholanadi.

O'qish savodxonligini rivojlantirish muammosi xalqaro va milliy miqyosda turli pedagogik, metodik hamda baholash yondashuvlari asosida o'rganilgan. Xalqaro miqyosda mazkur muammoning metodologik asoslarini IEA tomonidan amalga oshiriladigan PIRLS tadqiqotlari tashkil etadi. PIRLS baholash konsepsiyasida o'qish savodxonligi o'quvchining matnni o'qishi, mazmunini anglashi, axborotni topishi, xulosa chiqarishi, turli g'oya va ma'lumotlarni integratsiyalashi, matn mazmunini talqin qilishi hamda baholashi bilan bog'liq kognitiv jarayonlar majmui sifatida qaraladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

PIRLSning nazariy-metodik asoslari I.V.S.Mullis, M.O.Martin, M.Von Davier, P.Foy, B.Fishbein, K.A.Reynolds va E.Wry kabi tadqiqotchilarning ilmiy ishlari hamda PIRLS Assessment Frameworks materiallarida yoritilgan. Mazkur tadqiqotlarda o'qish savodxonligini baholashning mazmuni, o'qish maqsadlari, kognitiv jarayonlar va o'quvchilarning o'qish natijalariga ta'sir etuvchi kontekstual omillar tizimli ravishda tahlil qilingan.

O'zbekistonda xalqaro baholash dasturlarini o'rganish va ta'lim amaliyotiga joriy etish masalasida A.A.Ismailov, A.B.Radjiev va boshqa mutaxassislarning ilmiy-metodik ishlari alohida ahamiyatga ega. Xususan, xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik ko'rish uchun ishlab chiqilgan metodik materiallarda o'quvchilarning savodxonligini baholash, xalqaro baholash topshiriqlarining mazmuni va ularni ta'lim jarayonida qo'llash masalalari yoritilgan. Mazkur manbalar O'zbekistonda xalqaro baholash mezonlarini milliy ta'lim amaliyotiga olib kirishning metodik asoslarini shakllantirishga xizmat qilgan.

Boshlang'ich ta'limda PIRLS tadqiqotining mazmuni va o'qish savodxonligini rivojlantirish masalasi M.A.Doniyarovning ilmiy ishlarida bevosita tadqiq etilgan. Tadqiqotchining "Xalqaro baholash dasturi PIRLSning mazmun mohiyati, talablari va o'qish savodxonligini rivojlantirishdagi o'rni" nomli maqolasida PIRLSning mazmuni, talablari va boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, uning "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini rivojlantirishda PIRLS xalqaro tadqiqot topshiriqlarining ahamiyati" nomli tadqiqotida PIRLS topshiriqlaridan foydalanishning metodik imkoniyatlari tahlil qilingan.

I. Qaynarovanning tadqiqotlarida ham PIRLS dasturi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini ta'minlash, tanqidiy o'qish, pedagogik hamkorlik va o'quvchining faol rolini kuchaytirish masalalariga e'tibor qaratilgan. Tadqiqotda PIRLS talablari bilan bog'liq holda o'qish savodxonligini rivojlantirishning innovatsion pedagogik imkoniyatlari yoritilgan.

O'zbekistonda PIRLS tadqiqotining amaliy ahamiyati davlat ta'lim siyosati va metodik faoliyatda ham o'z aksini topmoqda. 2026-yilda Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti hamda Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi hamkorligida "O'qish savodxonligini baholash va rivojlantirish" mavzusida maxsus treninglar tashkil etilgan. Treninglarda PIRLS natijalari asosida o'quvchilarning o'qib tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari va PIRLS matnlaridan ta'lim jarayonida foydalanish masalalari muhokama qilingan.

O'zbekistonning PIRLS-2021 tadqiqotida ilk bor ishtirok etishi mazkur muammoni empirik jihatdan o'rganish uchun yangi imkoniyat yaratdi.

Mamalakatimizda o'qish savodxonligi va PIRLS tadqiqoti bilan bog'liq ilmiy-metodik izlanishlar mavjud bo'lsa-da, PIRLS-2021 natijalarida namoyon bo'lgan kognitiv tafovutlarni boshlang'ich ta'lim jarayonidagi aniq metodlar, topshiriqlar tizimi va

o'qituvchi faoliyati bilan bog'liq holda kompleks tahlil qilish masalasi yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi. Mazkur holat ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

METODOLOGIYA

PIRLSning muhim jihati: u faqat **"bola tez o'qiy oladimi?"** degan savolni emas, balki: **"Bola o'qigan matnidan ma'no hosil qila oladimi, xulosa chiqara oladimi, ma'lumotlarni bog'lay oladimi va matnni tanqidiy baholay oladimi?"** degan savolni o'rganadi.

PIRLS ikki asosiy o'qish maqsadi va to'rtta kognitiv jarayonni baholaydi.

A. O'qish maqsadlari

Yo'nalish	Mazmuni
Badiiy tajriba uchun o'qish	Hikoya, ertak, badiiy matn mazmunini anglash
Axborotni egallash va undan foydalanish uchun o'qish	Ilmiy, ommabop, axborotli matndan ma'lumot olish va undan foydalanish

B. O'qib tushunish jarayonlari

1. Aniq berilgan ma'lumotni topish va ajratib olish
2. Oddiy xulosalar chiqarish
3. G'oya va ma'lumotlarni talqin qilish hamda integratsiyalash
4. Mazmun va matn elementlarini baholash va tanqidiy tahlil qilish.

Bu to'rt bosqich "oddiydan murakkabga" kognitiv zanjir sifatida qaraladi:

Topish → Xulosa chiqarish → Talqin qilish → Baholash

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Mamlakatimiz o'quvchilari PIRLS-2021 tadqiqotida ilk bor ishtirok etdi. 2021-yilgi tadqiqotda 57 mamlakat va 8 ta benchmarking ta'lim tizimi qatnashgan, jami taxminan 400 ming nafar o'quvchi ma'lumotlari o'rganilgan. O'zbekiston 437 ball bilan 57 ta davlat ichida 49-o'rinni egalladi.

Xalqaro PIRLS shkalasining markaziy ko'rsatkichi 500 balligini inobatga olsak, farq 437–500 = –63 ball, ya'ni O'zbekistonning o'rtacha natijasi xalqaro shkala markazidan 63 ball past bo'lgan.

PIRLS topshiriqlari darajalari:

Darajalari	Ball	Mazmuni
Yuqori daraja	550	Murakkabroq tushunish va talqin
O'rta daraja	475	Asosiy ma'lumotni tushunish, xulosa va talqin
Quyi daraja	400	Oddiy o'qib tushunish ko'nikmalari
Ilg'or daraja	625	Murakkab, chuqur va tanqidiy o'qish

PIRLSning xalqaro benchmarklari 400, 475, 550 va 625 ball nuqtalarida belgilangan.

O'zbekistonning 437 ball natijasi: $400 < 437 < 475$.

Shuning uchun o'rtacha natija quyi va o'rtacha xalqaro mezon oralig'ida joylashadi.

Bu degani o'quvchilarning ma'lum qismi oddiy matnni tushunish darajasiga yetgan, ammo murakkabroq talqin, integratsiya, xulosa va baholash ko'nikmalarini barqaror qo'llashda qiyinchiliklar mavjud. Muammo faqat past o'zlashtirishda emas, balki yuqori darajadagi o'qib tushunish ko'nikmalariga ega o'quvchilar ulushining kichikligidadir.

Ya'ni boshlang'ich ta'limda: **"Matnni o'qish"** → **"matnni tushunish"** → **"matnni talqin qilish"** → **"matn asosida mustaqil fikrlash"** zanjirining yuqori bosqichlarini kuchaytirish zarur.

PIRLS-2021 ma'lumotlari O'zbekiston uchun juda qiziqarli tafovutni ko'rsatadi.

O'qib tushunish jarayonlari bo'yicha:

Jarayon	O'zbekiston o'quvchilari balli
Ma'lumotni topish va oddiy xulosa chiqarish	441

Talqin qilish, integratsiyalash va baholash	430
Umumiy PIRLS	437

Demak: $441 - 430 = 11$ ball. Bu juda muhim farq. O'quvchi: "Matnda nima deyilgan?" degan savolga nisbatan yaxshiroq javob berishi mumkin. Ammo: "Muallif nima demoqchi?", "Ikki ma'lumot o'rtasida qanday bog'liqlik bor?", "Matndan qanday xulosa chiqarish mumkin?", "Muallif fikrini qanday baholaysiz?" kabi savollar murakkabroq.

Shuning uchun talqin qilish, integratsiyalash va baholash ko'nikmalarini rivojlantirish alohida metodik vazifa bo'lib chiqadi.

O'zbekiston o'quvchilari natijalarini tahlil qiladigan bo'lsak:

- badiiy matnlar bo'yicha o'rtacha natijasi — 438 ball;
- axborotli matnlar bo'yicha — 434 ball.

Umumiy natija — 437 ball. Farq katta emas: $438 - 434 = 4$ ball.

Demak, O'zbekistonda faqat badiiy matnlar bilan ishlash emas, axborotli, ilmiy-ommabop va faktlarga asoslangan matnlar bilan ishlashni ham kuchaytirish muhim.

Yana bir muhim jihat O'zbekistonda qizlar 441 ball, o'g'il bolalar esa 430 ball olganlar. Qizlar foydasiga bo'lgan 11 ballik farq PIRLSning umumiy xalqaro tendensiyasiga mos kelgan. Shu yilda ishtirok etgan 57 mamlakatning 51 tasida qizlar yuqoriroq natija ko'rsatgan, 6 tasida sezilarli farq bo'lmagan, birortasida o'g'il bolalar yuqori natija ko'rsatmagan. Bu — statistik tafovut sabablari o'qishga munosabat, o'qish odatlari, matn tanlovi, motivatsiya, uy va maktab muhiti kabi bir nechta omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin ko'rsatilgan.

MUHOKAMA

PIRLS tadqiqoti natijalaridan O'zbekiston boshlang'ich ta'limi uchun quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin.

1. Reproduktiv o'qishdan produktiv o'qishga o'tish:

O'quvchi matndan tayyor ma'lumotni topish bilan cheklanmasligi kerak.

“Matnda nima bor?” savolini “Bu nimani anglatadi?” savoliga almashtirish.

2. Xulosa chiqarish ko'nikmasini kuchaytirish:

Har bir matndan keyin faqat: “Matnda nima haqida gap boradi?” emas, balki “Siz qanday xulosaga keldingiz?” savolini berish.

3. Axborotli matnlar ulushini oshirish:

Bolalar faqat hikoya va ertak emas, balki:

- ✓ ilmiy-ommabop;
- ✓ ensiklopedik;
- ✓ diagramma va jadval;
- ✓ qisqa maqola;
- ✓ tajriba tavsifi;
- ✓ faktlarga asoslangan matn bilan ham ishlashlari lozim.

4. Tanqidiy fikrlashni boshlang'ich sinfdan shakllantirish:

Masalan: Muallif fikri → dalil → o'quvchi munosabati → xulosa zanjiri.

5. Savol berish texnologiyasini o'zgartirish:

An'anaviy: “Kim? Qachon? Qayerda?” savollaridan tashqari: “Nima uchun?”, “Qanday dalil bor?”, “Agar ... bo'lganida nima o'zgarardi?”, “Ikki fikrni qanday bog'laysiz?”, “Muallif fikriga qo'shilasizmi? Matndan dalil keltiring.” kabi savollar ko'payishi kerak.

PIRLS-2021 da O'zbekiston o'quvchilari birinchi marta ishtiroki etgan. hisoblanadi.

Joriy 2026-yilning aprel oylarida navbatdagi PIRLS-2026 tadqiqotida O'zbekistonning ikkinchi ishtiroki ta'minlandi. Mamlakatimiz barcha hududlaridan tasodifiy va reprezentativ tamoyil asosida 164 ta maktab, qariyb 6 000 nafar 4-sinf o'quvchisi, 214 nafar boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi va 164 nafar maktab direktori ishtiroki rejalashtirildi. Natijalari e'lon qilinmaganligini inobatga olib, bugungi kunda ikki davr ko'rsatkichlarini taqqoslash inkonimiz yo'q.

Shuning uchun, PIRLS-2021 natijalari asosida O'zbekiston boshlang'ich ta'limida o'qish savodxonligini rivojlantirishning dolzarb yo'nalishlarini aniqlash imkoniga ega bo'ldik.

XULOSA

O'zbekiston ta'limining jahon ta'limi bilan integratsiyalashuvida xalqaro baholash dasturlarini qo'llashning nazariy va amaliy asoslariga tayangan holda boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida o'tkazilayotgan PIRLS xalqaro baholash dasturi qo'llash va samarali natijalar olish milliy mentalitetni hisobga olgan holda amaliy mexanizmlarini ishlab chiqilib, boshlang'ich sinf o'quvchilari tomonidan matnni o'qish va tushunishni, shuningdek, milliy ta'lim tizimidagi farqlar borasida tahliliy natijalarga asoslanadi. Bu esa xalqaro baholash tadqiqotlari xalqaro maydonda mamlakatlarning ta'lim sifatini taqqoslash imkonini beradi. Bu natijalar asosida davlatlar o'z tajribalarini solishtiradi, ilg'or modellarni o'rganadi va milliy tizimga tatbiq etish bilan birgalikda ta'limda aniqlangan bo'shliqlarni xalqaro ta'lim tizimi bilan integratsiyalashib borish imkonini beradi. Shu jihatdan, xalqaro baholash tadqiqotlari zamonaviy ta'limda xalqaro hamkorlik va tajriba almashishning muhim poydevori hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni, 2019-yil 29-aprel.
2. Mullis, I.V.S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K.A., Wry, E. PIRLS 2021 International Results in Reading. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center, 2023.
3. Fishbein, B., Yin, L., Foy, P. PIRLS 2021 International Database and User Guide. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center, 2023.
4. Doniyarov, M.A. Xalqaro baholash dasturi PIRLSning mazmun mohiyati, talablari va o'qish savodxonligini rivojlantirishdagi o'rni // NamDU Ilmiy axborotnomasi. Namangan, 2022. №12. B. 459–466.
5. Doniyarov, M.A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quvchilar o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorgarligining pedagogik asoslari // Ta'lim, fan va innovatsiya. Toshkent, 2024. №4. B. 289–294.

6. Doniyarov, M.A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini rivojlantirishda PIRLS xalqaro tadqiqot topshiriqlarining ahamiyati // Kasb-hunar ta'limi. Toshkent, 2023. №1.
7. Qaynarova, I.V. PIRLS dasturiga ko'ra boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini ta'minlash // Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). 2022.
8. Ismailov, A.A. va boshq. O'quvchilarni xalqaro tadqiqotlarga tayyorlashga mo'ljallangan axborotnomalar. Toshkent: Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi, 2020.
9. Radjiev, A.B. va boshq. O'quvchilarning savodxonligini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqot dasturi. Qo'llanma. Toshkent: Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi, 2019.
10. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). PIRLS 2021 International Results in Reading. 2023.
11. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). PIRLS 2021 Publications and Reports. 2023.